

ALEKSANDRA STACHELSKA

Uniwersytet w Białymstoku

PRZESTĘPSTWO STALKINGU W ŚWIETLE BADAŃ BIAŁOSTOCKIEJ SZKOŁY KRYMINOLOGII

1. UWAGI WPROWADZAJĄCE

Na całym świecie problematyka przestępstwa stalkingu nie traci na aktualności. Współcześnie można nawet spostrzec tendencję do coraz to powszechniejszego występowania zachowań wypełniających znamiona przestępstwa będącego przedmiotem niniejszego artykułu. Gwałtowny rozwój nowych narzędzi komunikacyjnych i Internetu spowodował, że popełnianie przestępstwa uporczywego nękania, a także składającego się często na niego przestępstwa kradzieży tożsamości stało się łatwe jak nigdy dotąd.

Z dniem 6 czerwca 2011 r. weszła w życie ustawa z 25 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, wprowadzająca do polskiego kodeksu karnego analizowane przestępstwo. Od tego zdarzenia minęło już siedem lat, co wydaje się odpowiednim okresem do podsumowania zarówno prawidłowości konstrukcji samego przepisu, jak i aspektów kryminologicznych. Ponadto analiza literatury z zakresu nauk penalnych pozwala na stwierdzenie, że przestępstwo stalkingu statuuje się na marginesie zainteresowań badawczych. Brak jest wyczerpujących badań kryminologicznych w omawianym obszarze. Jedyne badania aktowe przeprowadzone w Polsce pochodzą z 2012 r., gdzie poddawane

analizie były akta prokuratorskie¹. Uzasadnione zatem w mojej opinii było przeprowadzenie badań naukowych na podstawie akt sądowych, w celu ukazania zaktualizowanego obrazu omawianego przestępstwa na gruncie polskim, a w zasadzie jego części, jakim jest obszar białostocki.

Badania zostały przeprowadzone na potrzeby pracy magisterskiej, metodą badawczą zastosowaną do uzyskania poniższych danych była technika badań aktowych.

Przedmiotem analizy treści akt sądowych były postępowania karne o przestępstwa z art. 190a k.k., czyli przestępstwo stalkingu oraz kradzieży tożsamości. Kwestionariusz badań aktowych obejmował 49 pytań pogrupowanych w kategorii: informacje ogólne oraz kwalifikacja czynu, charakterystyka sprawcy przestępstwa, charakterystyka pokrzywdzonego, opis popełnionego czynu, przebieg postępowania przygotowawczego oraz sądowego. Zakres czasowy badań objął lata 2011-2016, tj. od momentu wejścia w życie art. 190a k.k. do momentu rozpoczęcia badań. Badania rozpoczęłam pod koniec września 2016 r. w Sądzie Rejonowym w Białymstoku.

W toku procesu badawczego przebadano wszystkie prawomocnie zakończone postępowania sądowe o przestępstwa z art. 190a § 1 oraz 190a § 2 k.k., które toczyły się do września 2016 r. w na obszarze orzekania Sądu Rejonowego w Białymstoku, nie wliczając w to spraw umorzonych. Zbadano łącznie 60 spraw z art. 190a k.k., w tym 53 sprawy zakwalifikowane jako przestępstwo z art. 190a § 1 k.k., 5 spraw zakwalifikowanych jako przestępstwo z art. 190a § 2 k.k. oraz 2 sprawy z art. 190a § 1 k.k. w zb. z art. 190a § 2 k.k. Skazanych łącznie z obu paragrafów zostało 60 osób, przy czym w 14 przypadkach sąd warunkowo umorzył postępowanie, natomiast 79 osób otrzymało status pokrzywdzonych.

2. INFORMACJE OGÓLNE ORAZ KWALIFIKACJA PRAWNA CZYNÓW

Sam zabieg kwalifikacji prawnej czynu jest dopasowaniem określonego stanu faktycznego do wybranej normy prawnej, a zatem ustalenie,

¹ M. BUDYN-KULIK, M. MOZGAWA, *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty nękania*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2012.

czy popełniony czyn odpowiada zakresowi danego przepisu prawa karnego. Poniższa tabelka ukazuje, jak bardzo złożonym przestępstwem jest stalking, który niezwykle rzadko występuje samodzielnie.

Tab. 1. Kwalifikacja prawna czynu

Lp.	Kwalifikacja prawna czynu	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	art. 190a § 1 k.k.	23	38,33%
2.	art. 190a § 1 w zb. z art. 190 § 1 k.k.	5	8,33%
3.	art. 190a § 1 w zw. z art. 12 k.k.	1	1,67%
4.	art. 190a § 1 w zb. z art. 190 § 1 k.k.; art. 190 § 1 k.k.	1	1,67%
5.	art. 190a § 1 k.k.; art. 190 § 1 w zw. z art. 12 k.k.	3	5,00%
6.	art. 190a § 1 w zb. z art. 190 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k.; art. 193 k.k.	1	1,67%
7.	art. 190a § 1 k.k.; art. 157 § 2 k.k.	2	3,33%
8.	art. 190a § 1 k.k.; art. 278 § 1 k.k.	1	1,67%
9.	art. 190a § 1 k.k.; art. 207 § 1 k.k.	1	1,67%
10.	art. 190a § 1 k.k.; art. 191 § 1 k.k.	1	1,67%
11.	art. 190a § 1 k.k.; art. 224 § 3 k.k.	1	1,67%
12.	art. 190a § 1 w zb. z art. 217 § 1 k.k.	1	1,67%
13.	art. 190a § 1 w zw. z art. 31 § 2 k.k.	1	1,67%
14.	art. 190a § 1 w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 31 § 2 k.k.	1	1,67%
15.	art. 190a § 1 k.k.; art. 178a § 1 k.k.; art. 190 § 1 k.k.	1	1,67%
16.	art. 190a § 1 k.k.; art. 190 § 1 w zw. z art. 12 k.k.; art. 288 § 1 k.k.; art. 276 k.k.	1	1,67%
17.	art. 190a § 1 w zb. z art. 193 k.k. w zw. z art. 12 k.k.	1	1,67%

Lp.	Kwalifikacja prawna czynu	Liczba sprawców	Udział procentowy
18.	art. 190a § 1 w zb. z art. 190 § 1 k.k.; art. 207 § 1 k.k.; art. 288 § 1 k.k.	1	1,67%
19.	art. 280 § 1 w zw. z art. 283 k.k.; art. 190a § 1 k.k.	1	1,67%
20.	art. 207 § 1 w zb. z art. 157 § 2 k.k.; art. 190a § 1 k.k.	1	1,67%
21.	art. 190a § 1 w zw. z art. 31 § 2 k.k.; art. 190 § 1 w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 31 § 2 k.k.	1	1,67%
22.	art. 190a § 1 w zb. z art. 190 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zb. z art. 157 § 2 k.k.	1	1,67%
23.	art. 190 § 1 w zb. z art. 193 k.k. w zb. z art. 216 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k.; art. 190a § 1 w zb. z art. 157 § 2 k.k.	1	1,67%
24.	art. 190a § 1 w zb. z art. 190 § 1 k.k.; art. 190 § 1 w zb. z art. 216 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k.; art. 157 § 2 w zb. z art. 190 § 1 k.k.	1	1,67%
25.	art. 190a § 2 k.k.	3	5,00%
26.	art. 190a § 2 w zw. z art. 12 k.k.	1	1,67%
27.	art. 190a § 2 w zw. z art. 12 k.k.; art. 267 w zb. z art. 268a § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k.	1	1,67%
28.	art. 190a § 1 w zb. z art. 190a § 2 k.k. w zb. z art. 190 § 1 k.k. w zb. z art. 157 § 2 k.k. w zb. z art. 193 k.k. w zb. z art. 217 k.k.	1	1,67%
29.	art. 190a § 1 w zb. z art. 190 § 1 k.k.; art. 276 k.k.; art. 190a § 1 i 2 k.k.; art. 212 § 2 w zw. z art. 12 k.k.	1	1,67%
	RAZEM	60	100,00%

Przestępstwa zarówno stalkingu, jak i kradzieży tożsamości bardzo często występują w zbiegu z innymi przestępstwami. W przedstawionych powyżej kwalifikacjach czynu warto jednak zwrócić uwagę na

nieprawidłowość konstruowania zbiegu art. 190a § 1 k.k. z przepisem art. 12 k.k., który reguluje czyn ciągły. Nękanie jest przestępstwem wieloczynowym, toteż wielość zachowań jest koniecznym warunkiem wypełnienia znamion czynu zabronionego. Zatem pomimo powtórzenia zachowań prawnie zabronionych stanowią one jedno przestępstwo, więc niezasadne jest konstruowanie zbiegu z art. 12 k.k.² Pomimo wielokrotnych uwag w doktrynie wskazujących niepoprawność stosowanego zabiegu judykatura bardzo często nadal go używa. Przestępstwo stalkingu, jak można spostrzec, występuje głównie w zbiegu z groźbą karalną (art. 190 § 1 k.k.), pojawia się również zakłócenie miru domowego (art. 193 k.k.) oraz wiele innych przestępstw.

Tab. 2. Osoba składająca zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa z art. 190a § 1 k.k.

Lp.	Osoba zawiadamiająca o przestępstwie stalkingu	Liczba spraw	Udział procentowy
1.	pokrzywdzony	54	98,18%
2.	matka pokrzywdzonego	1	1,82%
	RAZEM	55	100,00%

W niemalże wszystkich przypadkach osobą składającą zawiadomienie o przestępstwie była osoba pokrzywdzona (54 osoby/98,18%), co jest zjawiskiem dość oczywistym, zważywszy na tryb ścigania (wnioskowy) oraz osobisty charakter przestępstwa. Tylko w jednym przypadku osobą składającą zawiadomienie była matka pokrzywdzonego (1 osoba/1,82%).

Tab. 3. Miejsce popełnienia przestępstwa stalkingu³

Lp.	Miejsce popełnienia przestępstwa	Liczba spraw	Udział procentowy
1.	Białystok	45	81,82%

² M. BUDYN-KULIK, M. MOZGAWA, *op. cit.*, s. 28.

³ Z uwagi na to, że w badanych aktach przestępstwa były popełniane w większej liczbie miejsc niż jedno (59 miejsc na 55 spraw), suma danych z tabelki nie jest równa sumie spraw.

Lp.	Miejsce popełnienia przestępstwa	Liczba spraw	Udział procentowy
2.	Wasilków	2	3,64%
3.	Łapy	2	3,64%
4.	Ogrodniczki	1	1,82%
5.	Kulesze	1	1,82%
6.	Księżyno	1	1,82%
7.	Majówka	1	1,82%
8.	Supraśl	1	1,82%
9.	Sokółka	1	1,82%
10.	Czarna Białostocka	1	1,82%
11.	Rumia	1	1,82%
12.	Żółtki	1	1,82%
13.	Inne miejscowości (sformułowanie sądu)	1	1,82%
	RAZEM	55	107,30%

W przeważającym zakresie przestępstwo z art. 190a § 1 k.k. było popełniane na terenie miasta Białystok (45 spraw/81,82%), w pozostałych przypadkach były to pojedyncze zachowania popełniane na terenie pobliskich miejscowości.

Tab. 4. Czas trwania uporczywego nękania⁴

Lp.	Czas trwania uporczywego nękania	Liczba spraw	Udział procentowy
1.	poniżej 7 dni	1	1,82%
2.	1 tydzień – poniżej 1 miesiąca	4	7,27%
3.	1 miesiąc – poniżej 6 miesięcy	27	49,09%

⁴ Z uwagi na to, że część okresu trwania różniła się dla kilku z pokrzywdzonych, wyróżniono 64 różne okresy trwania nękania. Z tego względu suma liczby spraw z tabelki nie odpowiada sumie ogólnej liczby akt.

Lp.	Czas trwania uporczywego nękania	Liczba spraw	Udział procentowy
4.	6 miesięcy – poniżej 1 roku	24	43,64%
5.	1 rok – poniżej 2 lat	4	7,27%
6.	2 lata – poniżej 5 lat	4	7,27%
7.	powyżej 5 lat	0	0,00%
	RAZEM	55	116,36%

Najczęściej nękanie trwało od 1 miesiąca do poniżej 6 miesięcy (27 sprawców/49,09%), niewiele mniej, bo 24 sprawców, nękało przez czas od 6 miesięcy do poniżej 1 roku (43,64%). Wnioskując z powyższego: w większości zachowania składające się na przestępstwo stalkingu trwają od 1 miesiąca do 1 roku. Nie oznacza to jednak, że polskie sądy za uporczywe nękanie nie uznają zachowań trwających krócej. W badanych 55 sprawach 1 proces nękania trwający 3 dni był na tyle intensywny, iż został zakwalifikowany jako przestępstwo z art. 190a § 1 k.k.

Tab. 5. Okoliczności popełnienia przestępstwa stalkingu⁵

Lp.	Okoliczności popełnienia przestępstwa stalkingu	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	na trzeźwo	50	90,91%
2.	po alkoholu	24	43,63%
3.	po narkotykach/środkach psychoaktywnych	6	10,91%
4.	choroba psychiczna	3	5,45%
5.	zaburzenia psychiczne	2	3,64%
	RAZEM	55	154,54%

⁵ Ponieważ przestępstwo stalkingu jest przestępstwem wieloczynowym i może trwać przez dłuższy czas to poszczególne zachowania były popełniane przez tego samego sprawcę w kilku w różnych okolicznościach (pod wpływem alkoholu, narkotyków, jak również na trzeźwo). Z tego powodu suma sprawców w tabelce nie będzie równa sumie poszczególnych kategorii okoliczności.

W 50 przypadkach (90,91%) zachowania składające się na uporczywe nękanie były popełniane w stanie pełnej świadomości, w 24 przypadkach (43,63%) niektóre z zachowań były popełniane pod wpływem alkoholu; 6 sprawców (10,91%) dokonało przestępstwa również pod wpływem narkotyków/środków psychoaktywnych; 3 sprawców (5,45%) podczas popełniania przestępstwa miało stwierdzoną chorobę psychiczną; 2 (3,64%) cierpiało na zaburzenia psychiczne. Łącznie 54,54% sprawców popełniało czyny składające się na przestępstwo stalkingu także pod wpływem środków zaburzających racjonalne myślenie, co jest zjawiskiem niepokojącym.

Tab. 6. Okres od złożenia zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa do wydania prawomocnego orzeczenia (art. 190a § 1 k.k.)

Lp.	Czas od zawiadomienia do wydania prawomocnego orzeczenia	Liczba spraw	Udział procentowy
1.	3 miesiące – 6 miesięcy	17	30,91%
2.	ponad 6 miesięcy – 1 rok	26	47,27%
3.	ponad 1 rok – 1,5 roku	6	10,91%
4.	ponad 1,5 roku – 2 lata	4	7,27%
5.	ponad 2 lata – 3 lata	2	3,64%
	RAZEM	55	100,00%

Jak wynikało z badań, pomimo krążącej w społeczeństwie opinii o długo trwającym procesie dochodzenia swoich praw przez ofiary, w Białymstoku proces od zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa do wydania prawomocnego orzeczenia sądu przebiegał bardzo sprawnie. W 26 przypadkach (47,27%) proces ten trwał od 6 miesięcy do 1 roku, natomiast w 17 sprawach (30,91%) prawomocny wyrok wydano już w okresie od 3 do 6 miesięcy. Łącznie w 78,18% czas ten nie przekroczył 1 roku. W pozostałych przypadkach wyniósł od 1 roku do 1,5 roku (6 spraw/10,91%); od 1,5 roku do 2 lat (4 sprawy/7,27%) oraz od 2 lat do 3 lat (2 sprawy/3,64%). Dłuższe okresy wynikały najczęściej z wniesionej apelacji przez oskarżonego.

3. CHARAKTERYSTYKA SPRAWCY PRZESTĘPSTWA STALKINGU

W związku z tym, iż dwie badane sprawy karne zakwalifikowano z art. 190a § 1 k.k. w zb. z art. 190 § 2 k.k. na potrzeby analizy obu przestępstw, będą one zaliczane do analizy przestępstwa stalkingu.

Dlatego też choć autorka poddała analizie 60 spraw karnych, to spraw z art. 190a § 1 k.k. będzie 55, natomiast z art. 190a § 2 k.k. – 7.

Współczynnik feminizacji przestępczości, czyli udział kobiet w ogóle sprawców przestępstw, dla Polski wynosi około 10%⁶. Naturalne jest w związku z tym, że liczba sprawców płci męskiej jest znacząco większa dla każdego typu przestępstwa. Nie inaczej jest w przypadku przestępstwa stalkingu.

Tab. 7. Płeć sprawcy przestępstwa stalkingu

Lp.	Płeć sprawcy z art. 190a § 1 k.k.	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	mężczyzna	47	85,45%
2.	kobieta	8	14,55%
	RAZEM	55	100%

W przypadku przestępstwa stalkingu przeważającą liczbę sprawców stanowią mężczyźni (47 sprawców/85,45%), natomiast, co interesujące, kobiety nie stanowią wcale tak niskiej liczby sprawców. W badanych aktach według przedstawionych wyników wystąpiło ich 8 (14,55% ogółu sprawców), co przekracza nieco współczynnik feminizacji ogółu przestępstw, jednak nadal odchylenie to jest niewielkie.

Jak już wspomniano, podmiotem przestępstwa stalkingu może być osoba, która ukończyła w chwili popełnienia czynu 17 lat (art. 10 § 1 k.k.) oraz była poczytalna. Kodeks karny wyróżnia również kategorię młodocianego, za którego uważa się sprawcę, który w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończył 21 lat, a w czasie orzekania w pierwszej

⁶ G. KĘDZIERSKA, *Kryminologiczna i kryminalistyczna analiza wybranych elementów udziału kobiet w realizacji przestępstwa*, [w:] *Kryminologia wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjnych*, red. G. KĘDZIERSKA, W. PŁYWACZEWSKI, Olsztyn 2010, s. 23-38.

instancji 24 lat. Zgodnie z analizą akt takich sprawców przestępstwa stalkingu pomimo krążącej w mediach opinii jest najmniej.

Tab. 8. Wiek sprawcy w chwili popełnienia czynu

Lp.	Wiek sprawcy w chwili popełnienia czynu	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	17-24	2	3,64%
2.	25-34	19	34,54%
3.	35-49	24	43,64%
4.	50-69	10	18,18%
5.	70- ...	0	0%
	RAZEM	55	100%

Przestępstwa z art. 190a § 1 k.k. popełniają głównie sprawcy w średnim okresie dorosłości, tj. 35-49 lat (24 sprawców/43,64%), drugą kategorią są osoby we wczesnym okresie dorosłości, tj. 25-34 lat (19 sprawców/34,54%), osoby w wieku 50-69 lat stanowią 18,18% sprawców (10 osób), młodociani natomiast tylko 3,64% (2 sprawców). Podczas badań nie odnotowano ani jednego sprawcy w wieku 70 lat i powyżej.

Tab. 9. Miejsce zamieszkania sprawcy

Lp.	Wielkość miejsca zamieszkania sprawcy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	0	0%
2.	miasto 100-500 tys. mieszkańców	35	63,64%
3.	miasto 20-100 tys. mieszkańców	8	14,54%
4.	miasto do 20 tys. mieszkańców	6	10,91%
5.	wieś	6	10,91%
	RAZEM	55	100%

W większości sprawcami przestępstwa stalkingu są osoby z miast, które zamieszkuje 100-500 tys. mieszkańców (35 sprawców/63,64%),

14,54% stanowią sprawcy z miast o liczbie 20-100 tys. mieszkańców (8 sprawców) oraz po 10,91% (po 6 sprawców) z miast do 20 tys. mieszkańców i wsi. Ze względu na tylko jeden obszar badawczy, jakim jest okręg białostocki, zrozumiały jest brak sprawców z miast powyżej 500 tys. mieszkańców oraz wysoki odsetek sprawców zamieszkujących miasto 100-500-tysięczne, jakim jest właśnie Białystok. Jednak nadal badania ukazują stopień występowania stalkingu w małych miastach oraz wsiach, gdyż w okręgu białostockim znajduje się ich wiele.

Tab. 10. Wykształcenie sprawcy

Lp.	Wykształcenie sprawcy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	podstawowe	14	25,45%
2.	gimnazjalne	0	0%
3.	zawodowe	13	23,64%
4.	średnie	19	34,54%
5.	wyższe licencjackie	0	0%
6.	wyższe magisterskie	9	16,36%
7.	wyższe niż magisterskie	0	0%
	RAZEM	55	100%

Sprawcy przestępstwa stalkingu najczęściej byli posiadaczami wykształcenia średniego (19 sprawców/34,54%) oraz podstawowego (14 sprawców/25,45%), niewiele mniej legitymowało się wykształceniem zawodowym (13 sprawców/23,64%), wyższym magisterskim natomiast 16,36% (9 sprawców), nie odnotowano sprawców z wykształceniem wyższym niż magisterskie, wyższym licencjackim oraz gimnazjalnym. Z uwagi na przeważającą kategorię przestępców w wieku powyżej 30 lat zrozumiały jest brak przedstawicieli ostatniej z wymienionych kategorii, ponieważ nie mogli oni ukończyć gimnazjum ze względu na brak funkcjonowania takiej instytucji w czasie obowiązującego dla nich systemu kształcenia.

Tab. 11. Stan cywilny sprawcy

Lp.	Stan cywilny sprawcy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	kawaler/panna	24	43,63%
2.	żonaty/zamężna	12	21,82%
3.	rozwódziony/rozwódziona	18	32,73%
4.	wdowiec/wdowa	1	1,82%
	RAZEM	55	100%

Najwięcej sprawców z art. 190a § 1 k.k. to kawalerowie/panny (24 sprawców/43,63%), kolejną liczną grupę stanowią rozwodnicy (18 sprawców/32,73%); osoby będące w związku małżeńskim to 21,82% (18 osób) wszystkich sprawców. Analiza akt wykazała jednego wdowca (1,82%). Przewaga osób stanu wolnego oraz rozwodników nie budzi zaskoczenia, jako że najczęstsza więź łącząca sprawcę i ofiarę to właśnie istniejąca w przeszłości relacja romantyczna.

Tab. 12. Przynależność do grupy społeczno-zawodowej

Lp.	Przynależność do grupy społeczno-zawodowej	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	uczniowie/studenci	4	7,27%
2.	gospodynie domowe	0	0,00%
3.	pracownicy administracji	3	5,45%
4.	pracownicy usług, sprzedawcy	10	18,18%
5.	rolnicy, rybacy	1	1,82%
6.	robotnicy	25	45,46%
7.	wojsko, policja, straż pożarna	0	0,00%
8.	prywatni przedsiębiorcy	5	9,09%
9.	reńsiści/emerycy/brak informacji o pracy	7	12,73%
	RAZEM	55	100,00%

Najliczniejszą część sprawców stanowią osoby z grupy społeczno-zawodowej „robotnicy” (25 osób/45,46%), co koresponduje z wcześniej omawianym stopniem wykształcenia sprawców (podstawowe oraz średnie), kolejną stanowią „pracownicy usług, sprzedawcy” (10 sprawców/18,18%); 12,73% stanowią osoby utrzymujące się z renty lub emerytury (w aktach wskazywano także brak informacji o wykonywanej pracy) (7 sprawców/12,73%); 9,09% to prywatni przedsiębiorcy (5 sprawców); 7,27% uczniowie lub studenci (4 sprawców) oraz 5,45% pracownicy administracji (3 sprawców); w grupie sprawców nie znalazł się nikt z kategorii służb mundurowych oraz gospodyń domowych.

Tab. 13. Źródło dochodów

Lp.	Źródło dochodów	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	zatrudnienie stałe	20	36,36%
2.	praca dorywcza	21	38,19%
3.	renta	3	5,45%
4.	zasilek	0	0,00%
5.	emerytura	1	1,82%
6.	brak źródła utrzymania	8	14,54%
7.	inne → wynajem mieszkania	2	3,64%
	RAZEM	55	100,00%

Największa liczba sprawców przestępstwa stalkingu deklarowała, iż źródłem jej dochodów jest praca dorywcza (21 osób/38,19%), nieco mniej, bo 36,36%, deklarowało stałe zatrudnienie (20 sprawców); do braku źródła utrzymania przyznało się 8 osób (14,45%); 3 osoby przebywały na rencie (5,45%); 2 utrzymywały się z wynajmu mieszkania (3,64%); 1 osoba była emerytem (1,82%). Zatem ponad połowa sprawców nie miała stałego źródła dochodów (29 osób/52,73%).

Tab. 14. Zatrudnienie sprawcy

Lp.	Zatrudnienie sprawcy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	zatrudnienie na stałe	20	36,36%
2.	zatrudnienie okresowe	11	20,00%
3.	brak zatrudnienia	24	43,64%
	RAZEM	55	100,00%

Informacje zaczerpnięte z aktów oskarżenia dotyczących kwestii zatrudnienia sprawców przestępstwa z art. 190a § 1 k.k. wskazują, że aż 43,64% nie pracuje zawodowo, 36,36% ogółu zatrudnionych jest na stałe, a 11 osób, czyli 20%, zatrudnionych jest okresowo. Tak więc aż 35 osób spośród 55, czyli 63,64% nie było zatrudnionych lub nie miało pewności co do przyszłości swojego zatrudnienia.

Istotnym zagadnieniem z punktu kryminologii jest ustalenie, jak duża liczba skazanych była uprzednio karana. W literaturze wskazuje się, że około 1/3 osób skazanych była uprzednio poddana karze⁷.

Tab. 15. Uprzednia karalność sprawcy

Lp.	Uprzednia karalność sprawcy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	niekarany	35	63,64%
2.	karany	20	36,36%
	RAZEM	55	100%

Spśród objętych badaniami 63,64% (35 osób) było karanych po raz pierwszy, natomiast 36,36% (20 osób) było już wcześniej skazanych. Odpowiada to badaniom kryminologicznym wskazującym, iż około 33% ogółu sprawców przestępstw było uprzednio karanych. W związku z tym przestępstwo stalkingu nie odbiega od ogólnie przyjętej normy w tym zakresie.

⁷ J. BEŁCHUT, A. GABERLE, K. KRAJEWSKI, *Kryminologia*, Gdańsk 2007, s. 223-224.

Tab. 16. Stan zdrowia sprawcy

Lp.	Stan zdrowia sprawcy	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	zdrowy	44	80,00%
2.	wady fizyczne	1	1,82%
3.	wady psychiczne	8	14,54%
4.	inne	2	3,64%
	RAZEM	55	100,00%

Przeważająca część sprawców przestępstwa stalkingu była zdrowa (44 osób/80%); 8 osób (14,54%) miało problemy natury psychicznej: spośród nich 2 osoby cierpiały na schizofrenię, w tym 1 z nich dodatkowo na zespół Tourette'a, 1 osoba reprezentowała osobowość typu borderline oraz cierpiała na zaburzenia depresyjne, u kolejnej wykryto nadpobudliwość nerwową, w związku z czym przyjmowała leki psychotropowe, 1 osoba posiadała organiczne zaburzenie osobowości i zachowania, 3 osoby w okresie przed popełnieniem przestępstwa przyznały się do leczenia psychiatrycznego, w tym 1 z nich do prób samobójczych w okresie dzieciństwa, a 1 do załamania nerwowego; 2 osoby (3,64% ogółu) znalazły się w kategorii „inne” z powodu zaburzeń seksualnych, na które cierpiały, 1 z nich dotknięta była tzw. voyeryzmem, czyli zaburzeniem zachowania z grupy zaburzeń preferencji seksualnych charakteryzującym się skłonnością do oglądania innych ludzi podczas zachowań seksualnych⁸⁸, druga natomiast odczuwała problemy z prostatą oraz zaburzenia potencji; 1 osoba (1,82% ogółu) miała wadę fizyczną w postaci przewlekłych problemów z kręgosłupem.

⁸⁸ Z. LEW-STAROWICZ, *Zaburzenia seksualne*, [w:] *Psychiatria. Podręcznik dla studentów medycyny*, red. M. JAREMA, J. RABE-JABŁOŃSKA, Warszawa 2011, s. 400.

Tab. 17. Uzależnienia sprawcy

Lp.	Uzależnienia	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	alkohol	20	36,36%
2.	narkotyki	4	7,27%
3.	leki	0	0,00%
4.	hazard	0	0,00%
5.	komputer	0	0,00%
6.	seksualne	0	0,00%
7.	brak uzależnień	33	60,00%
	RAZEM	55	103,63%

Spośród sprawców 60% nie było uzależnionych od żadnych środków. Problematiczna stała się kwestia obliczenia udziału procentowego osób uzależnionych od alkoholu oraz narkotyków, ponieważ 2 sprawców było uzależnionych zarówno od alkoholu, jak i od narkotyków, dlatego suma liczby sprawców jest różna od sumy arytmetycznej, a suma procentowa większa niż 100%. Z analizowanych akt wynika, że 20 sprawców było uzależnionych od alkoholu, co stanowiło 36,36%, natomiast u 4 sprawców (7,27%) zdiagnozowano uzależnienie od narkotyków.

Tab. 18. Relacja między sprawcą a ofiarą

Lp.	Relacja między sprawcą a ofiarą	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	obca, nieznana osoba	2	3,64%
2.	przyjaciel, kolega/przyjaciółka, koleżanka	1	1,82%
3.	członek rodziny (bez małżonków)	2	3,64%
4.	kolega/koleżanka z pracy /pracodawca/ pracownik	4	7,27%
5.	partner/partnerka	5	9,10%
6.	były partner/partnerka	30	54,54%

Lp.	Relacja między sprawcą a ofiarą	Liczba sprawców	Udział procentowy
7.	sąsiad	3	5,45%
8.	inna znana osoba	8	14,54%
	RAZEM	55	100,00%

Ponad połowę sprawców niegdyś łączyła z ofiarą relacja romantyczna (30 osób/54,54%); 8 ofiar (14,54%) znało sprawców pobieżnie, nie łączyły ich żadne bliższe kontakty czy to przyjacielskie, romantyczne, czy towarzyskie; 5 sprawców (9,10%) było obecnymi partnerami ofiar – najczęściej byli to małżonkowie w separacji formalnej lub faktycznej oraz rozstające się związki; 4 osoby (7,27%) znały się z pracy; 3 były sąsiadami ofiary (5,45%); 2 sprawców (3,64%) było członkami rodziny ofiary, kolejnych 2 było dla ofiary zupełnie nieznanymi (3,64%), natomiast 1 był w relacji koleżeńskej z pokrzywdzoną osobą. Badania potwierdzają przypuszczenia, że najczęściej sprawcami tego przestępstwa są osoby związane emocjonalnie z ofiarą, stąd też uporczywość nękania łącząca się zwykle z silnymi uczuciami kierowanymi w stosunku do pokrzywdzonych.

4. CHARAKTERYSTYKA POKRZYWDZONEGO PRZESTĘPSTWEM STALKINGU

W 55 sprawach zakwalifikowanych jako przestępstwo stalkingu wystąpiły 72 ofiary przestępstwa. Hans von Henting podzielił pokrzywdzonych na typy ogólne i typy psychologiczne. W skład kategorii ogólnej ofiar wchodzi: ludzie młodzi, kobiety, starcy, upośledzeni i niesprawni umysłowo oraz imigranci, mniejszości narodowe, ociężała umysłowo⁹. Z założenia więc ze względu na płeć kobiety są bardziej narażone na bycie ofiarą niż mężczyźni. Obraz ten potwierdza również poniższa tabela.

⁹ M. Kuć, *Kryminologia*, Warszawa 2013, s. 64-65.

Tab. 19. Płeć pokrzywdzonego przestępstwem stalkingu

Lp.	Płeć pokrzywdzonego z art. 190a § 1 k.k.	Liczba pokrzywdzonych	Udział procentowy
1.	mężczyzna	15	20,83%
2.	kobieta	57	79,17%
	RAZEM	72	100%

W przypadku przestępstwa stalkingu przeważającą liczbę ofiar stanowią kobiety (57 pokrzywdzonych/79,17%), co zrozumiałe jest po zapoznaniu się z motywami oraz płcią sprawcy. Mężczyźni stanowią tylko 20,83% ogółu ofiar (15 osób).

Pokrzywdzonymi w wyniku przestępstwa z art. 190a § 1 k.k. mogą być również osoby nieletnie, dlatego też w badaniach dotyczących wieku ofiar rozszerzono zakres wiekowy w porównaniu ze sprawcami przestępstwa.

Tab. 20. Wiek pokrzywdzonego przestępstwem stalkingu w chwili popełnienia czynu

Lp.	Wiek pokrzywdzonego w chwili popełnienia czynu	Liczba pokrzywdzonych	Udział procentowy
1.	6-16	4	5,55%
2.	17-24	6	8,33%
3.	25-34	27	37,50%
4.	35-49	20	27,78%
5.	50-69	12	16,67%
6.	70- ...	3	4,17%
	RAZEM	72	100%

Ofiarami przestępstwa z art. 190a § 1 k.k. padają głównie osoby w wieku 25-34 lata (27 osób/37,50%), niewiele mniej w wieku 35-49 lat (20 osób/27,78%). Kolejność tych dwóch kategorii jest odwrócona w stosunku do sprawców. Dzieje się tak zapewne dlatego, iż mężczyźni, będący

głównie sprawcami tego przestępstwa, są zwykle starsi o kilka lat od swoich byłych partnerek – kobiet, których jest najwięcej w gronie ofiar. Osoby w wieku 50-69 lat stanowią 16,67% pokrzywdzonych (12 osób); 6 ofiar to osoby w wieku 17-24 lata (8,33%); nieletni stanowią 5,55% ogółu pokrzywdzonych (4 osoby), a osoby w podeszłym wieku – 4,17% (3 osoby).

Tab. 21. Miejsce zamieszkania pokrzywdzonego

Lp.	Wielkość miejsca zamieszkania pokrzywdzonego	Liczba pokrzywdzonych	Udział procentowy
1.	miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	0	0,00%
2.	miasto 100-500 tys. mieszkańców	62	86,11%
3.	miasto 20-100 tys. mieszkańców	0	00,00%
4.	miasto do 20 tys. mieszkańców	7	9,72%
5.	wieś	3	4,17%
	RAZEM	72	100%

W przeważającej większości ofiarami przestępstwa stalkingu są osoby zamieszkujące miasto 100-500-tysięczne (62 pokrzywdzonych/86,11%); 9,72% (7 pokrzywdzonych) stanowią mieszkańcy miast do 20 tys. mieszkańców; 3 ofiary przestępstwa stalkingu (4,17%) zamieszkiwały wieś. W analizowanych aktach nie wystąpiły ofiary ani z miasta 20-100-tysięcznego, ani z miasta powyżej 500 tys. mieszkańców.

Tab. 22. Wykształcenie pokrzywdzonych przestępstwem z art. 190a § 1 k.k.

Lp.	Wykształcenie pokrzywdzonych	Liczba pokrzywdzonych	Udział procentowy
1.	podstawowe	4	5,56%
2.	gimnazjalne	0	0,00%
3.	zawodowe	0	0,00%

Lp.	Wykształcenie pokrzywdzonych	Liczba pokrzywdzonych	Udział procentowy
4.	średnie	6	8,33%
5.	wyższe licencjackie	0	0,00%
6.	wyższe magisterskie	11	15,28%
7.	wyższe niż magisterskie	1	1,38%
8.	nie można ustalić	50	69,45%
	RAZEM	72	100%

Podczas analizy akt sądowych aż w 50 przypadkach (69,45%) nie udało się ustalić, jaki był poziom wykształcenia ofiar przestępstwa stalkingu. Najwięcej – 11 pokrzywdzonych – miało wykształcenie wyższe magisterskie (15,28%); 6 ofiar (8,33 %) – średnie; 4 osoby (5,56%) podstawowe; 1 osoba (1,38%) legitymowała się wykształceniem wyższym niż magisterskie.

Tab. 23. Stan cywilny pokrzywdzonego przestępstwem stalkingu

Lp.	Stan cywilny pokrzywdzonego	Liczba pokrzywdzonych	Udział procentowy
1.	kawaler/panna	31	43,06%
2.	żonaty/zamężna	22	30,56%
3.	rozwódziona/rozwódziona	13	18,05%
4.	wdowiec/wdowa	2	2,78%
5.	nie można ustalić	4	5,55%
	RAZEM	72	100%

Najwięcej pokrzywdzonych z art. 190a § 1 k.k. to kawalerowie/panny (31 ofiar/43,06%), co jest wskaźnikiem niemal identycznym jak w przypadku stanu cywilnego sprawców przestępstwa; kolejną liczną grupę stanowią osoby pozostające w związku małżeńskim (22 ofiary/30,56%); osoby rozwiedzione to 18,05% (13 ofiar). Analiza akt wykazała 2 wdowców

(2,78%); w 4 przypadkach (5,55%) na podstawie akt nie udało się ustalić stanu cywilnego pokrzywdzonych.

Tab. 24. Przynależność do grupy społeczno-zawodowej

Lp.	Przynależność do grupy społeczno-zawodowej	Liczba pokrzywdzonych	Udział procentowy
1.	uczniowie/studenci	8	11,11%
2.	gospodynie domowe	2	2,78%
3.	pracownicy administracji	11	15,28%
4.	pracownicy usług, sprzedawcy	24	33,33%
5.	rolnicy, rybacy	0	0,00%
6.	robotnicy	3	4,18%
7.	wojsko, policja, straż pożarna	3	4,18%
8.	prywatni przedsiębiorcy	5	6,94%
9.	emeryt, rencista, brak informacji	16	22,22%
	RAZEM	72	100,00%

Największą część pokrzywdzonych stanowią osoby z grupy społeczno-zawodowej „pracownicy usług, sprzedawcy” (24 osoby/ 33,33%), kolejną grupę stanowią osoby pozostające na rencie, emeryturze lub ci, których przynależności nie udało się ustalić na podstawie akt (16 ofiar/22,22%); 15,28% (11 ofiar) stanowią osoby będące pracownikami administracji; 11,11% to uczniowie/studenci (8 ofiar); 6,94% stanowią prywatni przedsiębiorcy (5 ofiar); po 3 osoby (4,18%) pracują w służbach mundurowych oraz są robotnikami; 2 pokrzywdzone (2,78%) to gospodynie domowe.

Tab. 25. Zatrudnienie pokrzywdzonego przestępstwem stalkingu

Lp.	Zatrudnienie pokrzywdzonego	Liczba pokrzywdzonych	Udział procentowy
1.	zatrudnienie na stałe	42	58,33%
2.	zatrudnienie okresowe	3	4,17%
3.	brak zatrudnienia	23	31,94%

Lp.	Zatrudnienie pokrzywdzonego	Liczba pokrzywdzonych	Udział procentowy
4.	nie można ustalić	4	5,56%
	RAZEM	72	100,00%

Według informacji z akt badanych spraw karnych 58,33% (42 pokrzywdzonych) posiada stałe zatrudnienie; 31,94% (23 osoby) nie ma zatrudnienia, a 3 osoby (4,17%) zatrudnione są okresowo. W 4 przypadkach nie można było ustalić omawianych informacji.

Tab. 26. Typy ofiar

Lp.	Typy ofiar	Liczba ofiar	Udział procentowy
1.	nieujawniająca agresji	63	87,50%
2.	agresywna	4	5,56%
3.	konfliktowa, prowokująca sytuację	5	6,94%
	RAZEM	72	100%

W tak bardzo nacechowanych emocjonalnością przestępstwach należałoby sprawdzić reakcję ofiary na działania sprawcy. W 87,50% (63 osoby) ofiary nie ujawniały agresji, w swoim zachowaniu były raczej pasywne; niewielki ułamek wykazywał się agresją (5,56%, 4 osoby), a 5 ofiar (6,94%) zdradzało konfliktowość łącznie z celowym prowokowaniem tego typu sytuacji.

5. OPIS POPEŁNIONEGO CZYNU (ART. 190A § 1 K.K.)

Tab. 27. Formy uporczywego nękania

Lp.	Formy uporczywego nękania	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	rozpowszechnianie oszczerstw, kłamstw, plotek	13	23,64%
2.	nawiązywanie kontaktów za pomocą osoby trzeciej, wypytywanie znajomych	21	38,18%
3.	użycie groźby lub szantażu, wyzwiska	50	90,91%
4.	częste głucho, obsceniczne nocne telefony	46	83,64%
5.	niechciane listy	2	3,64%
6.	niechciane e-maile, SMS-y, wiadomości na portalach społecznościowych	43	78,18%
7.	śledzenie	27	49,09%
8.	niszczanie rzeczy	21	38,18%
9.	użycie przemocy	27	49,09%
10.	dotykanie, chwywanie, przytulanie, całowanie	10	18,18%
11.	pozostawienie wiadomości pod drzwiami	2	3,64%
12.	włamanie/usiłowanie włamania do domu lub samochodu	14	25,45%
13.	robiecie ofercie zdjęć bez jej zgody	0	0,00%
14.	przesyłanie niechcianych przedmiotów	3	5,45%
15.	napadnięcie na członka rodziny	12	21,82%
16.	dręczenie zwierzęcia ofiary	1	1,82%
17.	zamieszczanie zdjęć i komentarzy w Internecie	7	12,73%
18.	zamawianie na koszt ofiary niechcianych towarów i usług	0	0,00%
19.	zamieszczanie zdjęć w miejscu publicznym	2	3,64%

Lp.	Formy uporczywego nękania	Liczba sprawców	Udział procentowy
20.	podszycanie się pod tożsamość ofiary	2	3,64%
21.	zgwalcenie/usiłowanie gwałtu	3	5,45%
22.	nachodzenie w domu/pracy	17	30,91%
23.	zaczepianie w miejscu publicznym	3	5,45%
24.	natarczywe proponowanie spotkań	2	3,64%
25.	kradzież rzeczy/pieniędzy należących do ofiary	4	7,27%
26.	porwanie/usiłowanie porwania ofiary lub osoby jej bliskiej	2	3,64%
27.	zmuszanie do zaciągania kredytów (tzw. chwilówek) na rzecz sprawcy oraz dokonywanie kolizji, aby wyłudzić pieniądze z ubezpieczenia	1	1,82%
	RAZEM	55	521,83%

Na 55 sprawców 50 z nich, czyli 90,91%, nękało swoje ofiary za pomocą groźby, szantażu i wyzwisk; 46 sprawców (83,64%) wykonywało częste, głucho lub nocne telefony. Trzecią w kolejności najczęstszą formą uporczywego nękania jest wysyłanie niechcianych wiadomości telefonicznych lub za pomocą Internetu (43 sprawców/78,18%). Kolejnymi formami dość często wykorzystywanymi były: śledzenie ofiary oraz używanie przemocy (po 27 sprawców/ po 49,09%); 38,18% (21 sprawców) w badanych sprawach nękało ofiary poprzez nawiązywanie kontaktów za pomocą osoby trzeciej/wypytywanie znajomych oraz niszczenie rzeczy. Nieco mniej, bo 30,91% (17 sprawców), nachodziło pokrzywdzonych w domu lub miejscu pracy; 25,45% (14 sprawców) dokonało lub usiłowało się włamać do domu albo samochodu ofiary; 21,82% (12 sprawców) napadło na członka rodziny ofiary. Pozostałe formy stanowią pojedyncze przypadki nękania, wśród nich niektóre dość ciekawe, jak zmuszanie do zaciągania kredytów (tzw. chwilówek) czy usiłowanie porwania bliskiej osoby lub samego pokrzywdzonego.

Tab. 28. Częstotliwość uporczywego nękania

Lp.	Częstotliwość uporczywego nękania	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	codziennie	10	18,18%
2.	prawie codziennie	15	27,27%
3.	kilka razy w tygodniu	24	43,64%
4.	kilka razy w miesiącu	6	10,91%
	RAZEM	55	100,00%

Najczęściej zachowania składające się na przestępstwo uporczywego nękania powtarzały się kilka razy w tygodniu (24 sprawców/43,64%); następnie prawie codziennie (15 sprawców/27,27%) oraz codziennie (10 sprawców/18,18%). Najmniej nękań przedstawiało częstotliwość zachowań kilka razy w miesiącu (6 sprawców/10,91%).

Tab. 29. Skutki uporczywego nękania¹⁰

Lp.	Skutki uporczywego nękania	Liczba ofiar	Udział procentowy
1.	Problemy emocjonalne i psychiczne:	23	31,94%
	depresja	3	
	strach/niepokój	6	
	strach przed wyjściem samemu z domu	3	
	nasilone objawy choroby Parkinsona	1	
	frustracja	2	
	zaburzenia lękowe	3	
	problemy emocjonalne	5	

¹⁰ W kilku przypadkach ofiara uporczywego nękania doznała wielu negatywnych skutków uporczywego nękania, dlatego też suma z tabelki jest większa od sumy ofiar występujących w badanych aktach.

Lp.	Skutki uporczywego nękania	Liczba ofiar	Udział procentowy
2.	Korzystanie z pomocy lekarza:	8	11,11%
	terapia	7	
	leki antydepresyjne	1	
3.	Problemy fizyczne:	7	9,72%
	rany/siniaki/krwawienie	3	
	napady wysokiego tętna, wysokie ciśnienie, brak apetytu	1	
	dwukrotne poronienie w wyniku stresu	1	
	pobicie bliskiej osoby	2	
4.	Problemy życiowe lub finansowe:	10	13,88%
	konieczność wymiany drzwi, zamontowanie kamery oraz czujnika ruchu	1	
	uszkodzenie samochodu	3	
	uszkodzenie drzwi	1	
	groźba utraty pracy	2	
	problemy małżeńskie	2	
	strach przed powrotem do swojej miejscowości	1	
5.	Brak informacji	29	40,28%
	RAZEM	72	106,93%

W 29 przypadkach (40,28%) nie udało się ustalić wymiernych skutków spowodowanych nękaniami; 31,94% ofiar doświadczyło problemów emocjonalnych i psychicznych; 13,88% (10 ofiar) odczuło kłopoty życiowe oraz finansowe; 11,11% (8 ofiar) korzystało z pomocy lekarskiej, natomiast 9,72% doznało problemów fizycznych.

Tab. 30. Motywacja sprawcy stalkingu

Lp.	Motywacja sprawcy stalkingu	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	niemożność pogodzenia się z rozstaniem, chęć powrotu	26	47,27%
2.	zazdrość o partnera/byłego partnera	6	10,91%
3.	zazdrość o nowego partnera oraz kontakt z dziećmi	6	10,91%
4.	zazdrość, chęć zemsty na byłym partnerze	5	9,09%
5.	chęć zemsty za odrzucenie adoracji	1	1,82%
6.	zakochanie	1	1,82%
7.	pod wpływem alkoholu	2	3,64%
8.	zazdrość o byłą partnerkę obecnego partnera i jej kontakt z dziećmi	1	1,82%
9.	chęć ochrony dziewczynki przed demoralizującym wpływem środowiska; zaburzenia seksualne	1	1,82%
10.	chęć podglądania kobiety (voyeryzm)	1	1,82%
11.	chęć odzyskania pieniędzy	1	1,82%
12.	chęć powstrzymania innej kobiety przed rozbiciem innego małżeństwa	1	1,82%
13.	dla żartu (schizofrenia)	2	3,64%
14.	powodowane niespełnioną obietnicą współżycia seksualnego	1	1,82%
	RAZEM	55	100,00%

Aż 44 sprawców, czyli 80%, motywowało swoje czyny kwestiami dotyczącymi nieudanych związków z płcią przeciwną (zazdrością, niemożnością pogodzenia się z rozstaniem, chęcią powrotu do byłych partnerów, żądzą zemsty). Kolejne motywacje również związane były

z uczuciem zakochania – 2 sprawców zakochało się bez wzajemności (3,64%), w tym 1 z nich kierowała chęć zemsty za odrzucenie. Jeden sprawca twierdził, że powodem jego zachowania było zwodzenie go przez ofiarę, czy ta chce z nim współżyć seksualnie, czy nie; 2 sprawców (3,64%) swoje zachowanie argumentowało chęcią żartu (z akt wynikało, iż cierpieli na schizofrenię); kolejnych 2 (3,64%) – wpływem alkoholu. Pozostałe motywacje to na przykład voyeryzm czy chęć odzyskania pieniędzy.

6. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZEGO ORAZ SĄDOWEGO (ART. 190A § 1 K.K.)

Wielokrotnie z ust osób nękanych można usłyszeć obawy, że zgłoszenie sprawy organom ścigania nie będzie skutkowało żadnymi pozytywnymi zmianami, a ich prześladowcy nie zmienią swojego zachowania. Autorka postanowiła sprawdzić ową tezę w swoich badaniach.

Tab. 31. Zachowanie sprawcy w postępowaniu przygotowawczym – stalking

Lp.	Zachowanie sprawcy w postępowaniu przygotowawczym	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	poprawa	43	78,18%
2.	brak poprawy	12	21,82%
	RAZEM	55	100%

Zdecydowana większość sprawców po zgłoszeniu przez ofiary sprawy na policję, w toku postępowania albo całkowicie zaprzestaje nękania, albo zmniejsza jego intensyfikację (43 sprawców/78,18%). Tylko 12 sprawców, czyli 21,82% nie zmieniło swojego zachowania.

Tab. 32. Zastosowane środki zapobiegawcze – stalking¹¹

Lp.	Środki zapobiegawcze	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	zatrzymanie	6	10,91%
2.	dozór policji	11	20,00%
3.	zakaz kontaktowania się z rodzicami pokrzywdzonego	1	1,82%
4.	przymusowe doprowadzenie	1	1,82%
5.	zakaz kontaktowania się z pokrzywdzonym	9	16,36%
6.	zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego	3	5,45%
7.	zakaz przebywania na posesji pokrzywdzonego lub w jej okolicy	2	3,64%
8.	tymczasowe aresztowanie	2	3,64%
9.	poręczenie majątkowe w kwocie 500 zł	1	1,82%
10.	zakaz opuszczania kraju	1	1,82%
11.	brak	22	40,00%
	RAZEM	55	107,27%

W 60% badanych spraw została zastosowany wobec sprawcy przestępstwa stalkingu jeden lub kilka środków zapobiegawczych. Najczęściej był to dozór policji (11 sprawców/20%) oraz zakaz kontaktowania się z pokrzywdzonym (9 sprawców/16,36%); w 6 przypadkach (10,91%) dokonano zatrzymania sprawcy. Zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego otrzymało tylko 5,45% (3 sprawców); po 2 sprawców (3,64%) zostało tymczasowo aresztowanych oraz orzeczono wobec nich zakaz przebywania na posesji pokrzywdzonego lub w jej okolicy. Wobec pozostałych sprawców orzeczono po jednym środku zapobiegawczym: zakaz kontaktowania się z rodzicami pokrzywdzonego, przymusowe doprowadzenie, poręczenie majątkowe w kwocie 500 zł oraz zakaz opuszczania kraju.

¹¹ W związku z tym, że wobec kilku sprawców orzeczono więcej niż jeden środek zapobiegawczy, suma z tabelki nie jest równa sumie sprawców.

Tab. 33. Dowody (art. 190a § 1 k.k.)¹²

Lp.	Dowody	Liczba spraw	Udział procentowy
1.	zeznania osób bliskich/obcych	50	90,91%
2.	opinia biegłego	17	30,91%
3.	środkki rzeczowe (zniszczone rzeczy)	1	1,82%
4.	listy	2	3,64%
5.	e-maile	2	3,64%
6.	SMS-y	43	78,18%
7.	wiadomości na portalach społecznościowych	5	9,09%
8.	zdjęcia	6	10,91%
9.	posty w Internecie	2	3,64%
10.	billingi telefoniczne	32	58,18%
11.	notatki policyjne z interwencji	11	20,00%
12.	nagrania głosowe	4	7,27%
13.	nagrania wideo	2	3,64%
14.	śląd traseologiczny	1	1,82%
15.	ręcznie napisane ogłoszenie	1	1,82%
16.	ręcznie napisane notatki	1	1,82%
17.	karty do budki telefonicznej	1	1,82%
	RAZEM	55	329,11%

W 90,91% (50 spraw) dowodem na popełnienia przestępstwa stalkingu były zeznania osób bliskich/obcych, drugim w kolejności najczęściej powoływanym dowodem były transkrypty SMS-ów wysyłanych do pokrzywdzonych (43 sprawy/78,18%), niewiele mniej częstym dowodem stawały się billingi telefoniczne (32 sprawy/58,18%), opinia biegłego (17 spraw/30,91%) oraz notatki policyjne z interwencji (11 spraw/20%).

¹² W związku z tym, że w większości spraw przeprowadzonych było więcej niż jeden dowód, suma z tabelki nie jest równa sumie spraw.

Jednymi z ciekawszych dowodów były ślad traseologiczny oraz ręcznie napisane ogłoszenie z ofertą seksualną, które biegły grafolog uznał jako napisane przez sprawcę przestępstwa.

Tab. 34. Kara i jej wysokość (art. 190a § 1 k.k.)

Lp.	Kara i jej wysokość (stalking)	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	warunkowe umorzenie postępowania na 1 rok	2	3,64%
2.	warunkowe umorzenie postępowania na 2 lata	11	20%
3.	50 stawek grzywny (1 stawka w wys. 20 zł)	1	1,82%
4.	2 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata	1	1,82%
5.	3 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata	4	7,27%
6.	4 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata	4	7,27%
7.	4 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata	1	1,82%
8.	6 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata	2	3,64%
9.	6 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata	5	9,09%
10.	6 miesięcy w zawieszeniu na 3 lata oraz grzywna w wys. 100 stawek dziennych (1 stawka w wys. 25 zł)	1	1,82%
11.	6 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 4 lata	1	1,82%
12.	7 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata	3	5,45%

Lp.	Kara i jej wysokość (stalking)	Liczba sprawców	Udział procentowy
13.	8 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata	4	7,27%
14.	8 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata oraz grzywna w wys. 80 stawek dziennych (1 stawka w wys. 10 zł)	1	1,82%
15.	10 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata	1	1,82%
16.	10 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata	1	1,82%
17.	1 rok pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata	3	5,45%
18.	1 rok pozbawienia wolności w zawieszeniu na 4 lata	1	1,82%
19.	1 rok i 2 miesiące pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata	2	3,64%
20.	1 rok i 6 miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata oraz grzywna w wys. 10 stawek dziennych (1 stawka w wys. 40 zł)	1	1,82%
21.	6 miesięcy bezwzględnego pozbawienia wolności (kara łączna 3 lata i 6 miesięcy bezwzględnego pozbawienia wolności)	1	1,82%
22.	8 miesięcy bezwzględnego pozbawienia wolności	1	1,82%
23.	10 miesięcy bezwzględnego pozbawienia wolności	1	1,82%
24.	1 rok bezwzględnego pozbawienia wolności	1	1,82%
25.	2 lata bezwzględnego pozbawienia wolności	1	1,82%
	RAZEM	55	100,00%

Spośród sprawców 36, czyli 65% ogółu zostało skazanych na karę pozbawienia wolności z zawieszeniem wykonania kary. Wobec 23,64% (13 sprawców) warunkowo umorzono postępowanie. Tylko 9,09% sprawców zostało skazanych na karę bezwzględnego pozbawienia wolności. Wobec 1 sprawcy orzeczono karę grzywny samoistną, a w 1 przypadku wystąpiła kara grzywny orzeczona obok kary pozbawienia wolności z zawieszeniem wykonania kary. Otrzymane wyniki badań potwierdzają uprzednio zaakcentowane wątpliwości dotyczące zasadności obostrzenia przestępstwa stalkingu przez ustawodawcę karą pozbawienia wolności bez alternatywnej możliwości wyboru kar wolnościowych. Spośród 55 sprawców, na wolności pozostało ponad 90%.

Tab. 35. Środki karne (art. 190a § 1 k.k.)¹³

Lp.	Środki karne	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	obowiązek powstrzymywania się od jakiegokolwiek lub osobistego/telefonicznego/internetowego kontaktu z pokrzywdzonym	24	43,64%
2.	obowiązek powstrzymywania się od zbliżania się do pokrzywdzonego/miejsca zamieszkania pokrzywdzonego	9	16,36%
3.	dozór kuratora	20	36,36%
4.	obowiązek powstrzymywania się od nadużywania alkoholu	6	10,91%
5.	obowiązek powstrzymywania się od używania środków psychoaktywnych/odurzających	2	3,64%
6.	obowiązek podjęcia terapii dla sprawców przestępstw seksualnych w warunkach ambulatoryjnych	1	1,82%

¹³ W związku z tym, że wobec kilku sprawców orzeczono więcej niż jeden środek karny, suma z tabelki nie jest równa sumie sprawców.

Lp.	Środki karne	Liczba sprawców	Udział procentowy
7.	obowiązek poddania się leczeniu odwykowemu z powodu uzależnienia od alkoholu	2	3,64%
8.	obowiązek kontynuowania leczenia psychiatrycznego oraz podjęcia i kontynuowania leczenia odwykowego od substancji psychoaktywnych	1	1,82%
9.	zadośćuczynienie w kwocie (200 zł, 800 zł, 2 × 500 zł, 2000 zł)	5	9,09%
10.	świadczenie na rzecz FPPoPP (200 zł, 800 zł, 2 × 2000 zł, 500 zł)	5	9,09%
11.	zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów na okres 2 lat	1	1,82%
12.	nawiązka (10 000 zł, 500 zł – na rzecz pokrzywdzonych) (2 × 1000 zł – na rzecz Skarbu Państwa)	4	7,27%
13.	należność tytułem obowiązku naprawienia szkody (500 zł, 1000 zł)	2	3,64%
14.	obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego w formie listu wysłanego za potwierdzeniem odbioru	1	1,82%
15.	brak orzeczenia środka karnego	12	21,82%
	RAZEM	55	172,74%

W badanych sprawach orzeczonymi środkami karnymi w 43,64% (24 sprawców) był obowiązek powstrzymywania się od jakiegokolwiek lub osobistego/telefonicznego/internetowego kontaktu z pokrzywdzonym, drugim najczęściej orzekanym środkiem karnym był dozór kuratora (20 sprawców/36,36%); wobec 12 sprawców (21,82%) nie orzeczono żadnego środka karnego. Dla 16,36% (9 sprawców) środek karny stanowił obowiązek powstrzymywania się od zbliżania się do pokrzywdzonego/miejsca zamieszkania pokrzywdzonego; 17 sprawców (30,91%)

w związku z orzeczonym środkiem karnym musiało zapłacić określoną kwotę pieniężną. Pozostałe środki karne związane były z obowiązkiem podjęcia przez sprawcę różnego rodzaju terapii.

Tab. 36. Dobrowolne poddanie się karze/przyznanie się do winy (art. 190a § 1 k.k.)

Lp.	Dobrowolne poddanie się karze	Liczba sprawców	Udział procentowy
1.	tak	32	58,18%
2.	nie	23	41,82%
	RAZEM	55	100,00%

Nieco ponad połowa sprawców (32 sprawców/58,18%) dobrowolnie poddała się karze lub przyznała się do winy; 41,82% (23 sprawców) nie czuło się winnych sprawstwu przestępstwa.

Tab. 37. Występowanie obrońcy (art. 190a § 1 k.k.)

Lp.	Czy występował obrońca?	Liczba spraw	Udział procentowy
1.	tak	24	43,64%
2.	nie	31	56,36%
	RAZEM	55	100,00%

W 31 przypadkach (56,36%) po stronie sprawcy przestępstwa stalkingu nie występował obrońca, pozostali sprawcy posłużyli się profesjonalną obroną prawną.

Tab. 38. Czy wniesiono apelację? (art. 190a § 1 k.k.)

Lp.	Czy wniesiono apelację?	Liczba spraw	Udział procentowy
1.	tak	7	12,73%
2.	nie	48	87,27%
	RAZEM	55	100,00%

Pomimo tego, iż 41,82% sprawców (23 osoby) nie poddało się dobrowolnie karze oraz nie przyznało się do winy, tylko 12,73% sprawców (7 osób) wniosło apelację od wyroku sądu pierwszej instancji.

Tab. 39. Czy apelacja była skuteczna? (art. 190a § 1 k.k.)

Lp.	Czy apelacja była skuteczna?	Liczba spraw	Udział procentowy
1.	tak	2	28,57%
2.	nie	5	71,43%
	RAZEM	7	100,00%

Na 7 apelacji wniesionych przez skazanych jedynie 2 były skuteczne, co stanowi 28,57%.

7. WNIOSKI

Przedstawione w artykule wyniki przeprowadzonych badań aktywnych dotyczących przestępstwa stalkingu pozwalają na skonstruowanie następujących wniosków:

- ponad 90% sprawców nękało swoje ofiary przez czas od 1 miesiąca do 1 roku;
- ponad połowa sprawców przynajmniej raz nękała ofiarę, będąc pod wpływem alkoholu, narkotyków lub środków odurzających;
- w niemal 80% okres od złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa stalkingu do wydania prawomocnego orzeczenia nie przekroczył 1 roku;
- zdecydowana większość sprawców przestępstwa stalkingu to mężczyźni w wieku 35-49 lat z wykształceniem średnim, wolnego stanu cywilnego, przynależący do grupy społeczno-zawodowej „robotnicy”, niemający źródła utrzymania lub utrzymujący się z pracy dorywczej, niekarani, bez uzależnień, będący byłym partnerem ofiary;
- zdecydowana większość pokrzywdzonych przestępstwem stalkingu to kobiety w wieku 25-34 lat, stanu wolnego, pracujące w usługach

lub jako sprzedawczynię, mające stałe źródło utrzymania, niewykazujące agresji;

- najczęściej sprawcy wybierali takie formy nękania, jak: groźby, szantaż, wyzwiska pod adresem ofiary, wykonywanie częstych/głuchych/nocnych telefonów oraz wysyłanie niechcianych wiadomości telefonicznych lub internetowych, a także śledzenie ofiary oraz używanie wobec niej przemocy;

- ponad 70% sprawców stalkingu nękało ofiary prawie codziennie lub kilka razy w tygodniu;

- ponad połowa ofiar doświadczyła negatywnych skutków nękania w postaci problemów psychicznych, fizycznych lub finansowych;

- 80% sprawców motywowało swoje czyny kwestiami związanymi z ich nieudanym związkiem z ofiarą (zazdrością, niemożnością pogodzenia się z rozstaniem, chęcią powrotu do byłych partnerów, chęcią zemsty);

- w zdecydowanej większości następuje poprawa zachowania sprawców podczas postępowania przygotowawczego;

- w ponad połowie badanych spraw został zastosowany wobec sprawcy przestępstwa stalkingu jeden lub kilka środków zapobiegawczych – najczęściej był to dozór policji oraz zakaz kontaktowania się z pokrzywdzonym;

- najczęściej powoływanymi dowodami w sprawach stalkingu są zeznania świadków, transkrypty SMS-ów wysyłanych do pokrzywdzonych oraz billingi telefoniczne;

- ponad połowa sprawców stalkingu przyznaje się do winy lub dobrowolnie poddaje się karze;

- ponad 90% skazanych pozostaje na wolności;

- w prawie 80% orzekane są środki karne – najczęściej są to: obowiązek powstrzymywania się od jakiegokolwiek lub osobistego/telefonicznego/internetowego kontaktu z pokrzywdzonym, dozór kuratora, obowiązek uiszczenia określonej kwoty pieniężnej;

- okres od złożenia zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa do wydania prawomocnego orzeczenia w niemal 80% przypadków nie przekroczył 1 roku.

Podsumowując, uzyskane wyniki w znacznej mierze potwierdziły wnioski z przeprowadzonych w Polsce badań akt prokuratorskich, a ponadto poszerzyły je o nowe informacje dotyczące postępowania sądowego.

PRZESTĘPSTWO STALKINGU W ŚWIETLE BADAŃ
BIAŁOSTOCKIEJ SZKOŁY KRYMINOLOGII

Streszczenie

Przestępstwo stalkingu należy do przestępstw stosunkowo niedawno wprowadzonych do polskiego kodeksu karnego. Natomiast już obecnie można spostrzec, że stało się jednym z najczęściej popełnianych przestępstw przeciwko wolności. W opracowaniu zostały przedstawione wyniki badań nad tym zjawiskiem przeprowadzone w Sądzie Rejonowym w Białymstoku na aktach sądowych zakończonych prawomocnym wyrokiem sądu obejmujących lata 2011-2016. W toku procesu badawczego zbadano łącznie 60 spraw z art. 190a k.k. Analizy dokonano przez zastosowanie kwestionariusza badań aktowych, który obejmował 49 pytań pogrupowanych w kategorii: informacje ogólne oraz kwalifikacja czynu, charakterystyka sprawcy przestępstwa, charakterystyka pokrzywdzonego, opis popełnionego czynu, a także przebieg postępowania przygotowawczego oraz sądowego.

RESEARCH ON THE OFFENCE OF STALKING
BY BIALYSTOK SCHOOL OF CRIMINOLOGY

Summary

Stalking is a relatively new offence in the Polish Criminal Code. However, it has become one of the most common offences against personal freedom. This study presents the results of a research project on this phenomenon conducted in the Białystok District Court, on the basis of court records for cases which led to a final verdict in the 2011-2016 period. I examined a total of 60 cases heard on the grounds of Article

190a, using a questionnaire consisting of 49 questions grouped in the following categories: general information and classification of the offence, characteristics of its perpetrator, characteristics of the victim, description of the offence, and the course of the pre-trial and judicial proceedings.

Słowa kluczowe: stalking; uporczywe nękanie; kryminologia; badania aktowe.

Keywords: stalking; persistent harassment; criminology; case files research.

Literatura:

BŁACHUT J., GABERLE A., KRAJEWSKI K., *Kryminologia*, Gdańsk 2007.

BUDYN-KULIK M., MOZGAWA M., *Prawnokarne i kryminologiczne aspekty nękania*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2012.

KĘDZIERSKA G., *Kryminologiczna i kryminalistyczna analiza wybranych elementów udziału kobiet w realizacji przestępstwa*, [w:] *Kryminologia wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjnych*, red. G. KĘDZIERSKA, W. PŁYWA-CZEWSKI, Olsztyn 2010, s. 23-30.

KUĆ M., *Kryminologia*, Warszawa 2013.

LEW-STAROWICZ Z., *Zaburzenia seksualne*, [w:] *Psychiatria. Podręcznik dla studentów medycyny*, red. M. JAREMA, J. RABE-JABŁOŃSKA, Warszawa 2011.